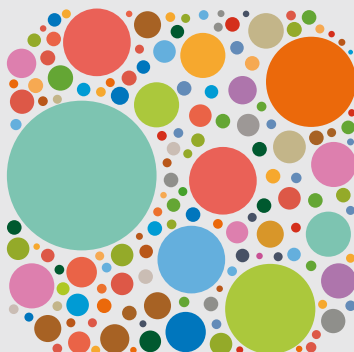
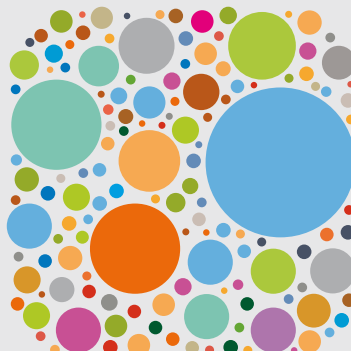

NÚM. 01. ABRIL 2017

BARCELONA CONEIXEMENT SOCIAL

QUADERN D'ESTADÍSTICA, OPINIÓ I ANÀLISI

MAPA DE VALORS DE BARCELONA
Tendències i paradoxes

Ajuntament de
Barcelona

Presentació dels estudis

Oriol Bartomeus

Professor de Ciències
Polítiques de la UAB
www.oriolbartomeus.blogspot.com

Judit Abad

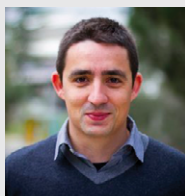
Responsable de projectes
de DEP Institut
jabad@dep.net

Taula rodona

Àngel Puyol

Professor d'Ètica de
la UAB i consultor
d'Humanitats de la UOC
angel.puyol@uab.cat
Ponent

Jordi Muñoz

Polítòleg i professor
de Ciències Polítiques
i investigador Ramón
y Cajal a la UB.
<http://jordimunoz.cat>
Ponent

Marina Subirats

Catedràtica emèrita de
Sociologia de la UAB.
marina.subirats@gmail.com
Ponent

Joan Salicrú

Codirector de
la revista *Valors*
<http://joansalicru.cat>
Moderador

Barcelona Coneixement Social

Quadern d'estadística, opinió i anàlisi

Número 01. abril 2017

Direcció:

Ajuntament de Barcelona
Gabinet Tècnic de Programació

Coordinació:

Gabinet Tècnic de Programació
Comunicació

Autoria dels estudis:

Gabinet Tècnic de Programació
Direcció d'Estadística i Estudis d'Opinió
Departament d'Estudis d'Opinió

Textos:

Gabinet Tècnic de Programació
Joan Salicrú

Fotografies:

Ajuntament de Barcelona

Disseny gràfic:

Gerard Medina (www.gmedina.es)

© de text i de les imatges els autors esmentats
© de l'edició. Ajuntament de Barcelona
gtp_comunicacio@bcn.cat

Mapa de valors de Barcelona. Tendències i paradoxes

*L'Enquesta de valors socials i
l'Estudi Qualitatiu dels valors de
Barcelona i la seva ciutadania,*
presentats en un acte titulat
'Mapa de Valors de Barcelona'
el 30 de novembre de 2016,
mostren un repunt dels valors
progressistes a la ciutat.

Com són els barcelonins? Quins valors els defineixen? Com veuen la ciutat? I a ells mateixos, com a barcelonins? La Sala Moragues del Born Centre de Cultura i Memòria va oferir, amb el títol “Mapa de valors de Barcelona”, el 30 de novembre de 2016, la presentació de dos estudis elaborats des del Gabinet Tècnic de Programació de l'Ajuntament de Barcelona que pretenien respondre a aquestes qüestions, entre altres.

Els dos documents eren l'Enquesta de valors socials, que arribava a la cinquena edició presentant dades del darrer trimestre del 2014, i l'Estudi qualitatiu dels valors de la ciutat de Barcelona i la ciutadania, elaborat el juny del 2016. Amb la finalitat de llegir, interpretar, digerir i contextualitzar tot el doll de dades que conté l'enquesta, es proposava una sessió matinal de reflexió que ajudés a reconèixer els elements del territori barceloní pel que fa a valors i que intentés establir-ne una cartografia adequada.

Els grans ítems anunciats durant la primera part de la sessió a manera de resum de les conclusions dels informes no van sorprendre cap dels assistents. Primerament, les dades del primer estudi permetien afirmar un augment de les posicions considerades progressistes —més tolerància amb la homosexualitat, menys lligam amb la religió— dels barcelonins respecte a l'anterior onada d'aquest estudi, amb dades del 2010, que apuntava a un cert replegament. Així, després d'una edició en què els efectes de la crisi econòmica provocaven un cert replegament en termes de seguretat i prevenció envers la immigració, en aquesta nova onada de l'Enquesta de valors socials els barcelonins recuperen els valors de tolerància i llibertat que els són habituals.

Un augment, per tant, que el polític Oriol Bartomeus —encarregat de sintetitzar els resultats del primer dels dos estudis, l'Enquesta de valors socials— va recordar que significava un retorn al que històricament els barcelonins havien respost quan se'ls pregunta-

L'Enquesta de Valors dels ciutadans i l'Estudi sobre actituds i opinions dels barcelonins respecte a Barcelona formen part del Pla d'Estudis Sociològics i els du a terme, dins el Gabinet Tècnic de Programació, el departament d'Estudis d'Opinió de la Direcció d'Estadística i Estudis d'Opinió.

va per aquesta qüestió: es tornen, doncs, a mostrar propers a valors de llibertat, obertura, igualtat, solidaritat o respecte per la diferència. De totes maneres, Bartomeus va especificar que es podria parlar de “valors progressistes però modulats de manera moderada”.

Unes evolucions de valors que s'han produït a una velocitat sorprenentment ràpida, sobretot si s'emmarquen en un context històric: en relació amb fa cinc anys, creix tretze punts percentuals el nombre de persones que accepten que els homosexuals puguin adoptar fills i baixa fins a un 25% les persones per a les quals les creences religioses són importants —el nombre d'entrevistats que es declara ara “catòlic practicant” o “catòlic no practicant” cau de manera clara—. Barcelona, doncs, seria ara més tolerant amb l'homosexualitat i menys creient que un lustre enrere.

Això, és clar, si ens referim al conjunt dels creients de manera genèrica, perquè si aïllem els creients musulmans i d'altres religions —tots els que no estan en l'àmbit del catolicisme, de fet—, les dades asseguren que segueixen havent-hi unes altes taxes de participació en la seva fe i, encara més important en termes de convivència, unes pautes de valors totalment diferents, amb una diferenciació creixent respecte al que opinen els autòctons: el grup dels que mostren uns valors més conservadors està cada cop més format per persones vingudes d'altres països. “L'escletxa entre el mainstream social i els musulmans és gran, però la ràpida secularització de la societat l'engrandeix”, es pot llegir a l'informe. A partir d'això, es podria concloure que aconseguir la integració plena d'aquests immigrants és molt més difícil en un context que es mou tan ràpidament.

S'expliquen algunes idees més presentades, segurament menys sorprenents. L'enquesta expressava —cal recordar que l'estudi està fet en el marc de la crisi econòmica— que l'atur seguia sent la principal preocupació dels barcelonins, i quedava molt lluny el que està en segona posició, la corrupció (per bé que aquells que es manifesten preocupats per aquest tema han passat del 0,2% al 21,7%). Expressava també que, en general, creixia el valor atorgat al treball, tant en la seva dimensió material com en la seva dimensió de realització personal. També que la conciliació de la feina i la vida personal té cada cop més importància.

I, en comparació amb l'enquesta del 2010, les persones veuen la societat en què viuen “més sexista, més racista, menys democràtica, menys tolerant i molt poc optimista” envers el futur. També la veuen menys consumista però més materialista. En això, es va subratllar, es percep clarament el rastre deixat per la crisi. Per contra, també veuen la societat més respectuosa amb el medi ambient i més solidària. De fet, puja notablement el nivell de confiança interpersonal (del 31% al 39%), i hi ha un salt encara molt més gran (del 16 al 48%) en la creença que la gent està disposada a ajudar els altres.

Respecte a com els enquestats havien contestat, de totes maneres, el relator Oriol Bartomeus va alertar que era possible que fóssim davant d'un fenomen de “desitjabilitat social”, en el sentit que algunes de les respostes poden respondre no tant al que els enquestats realment pensen sinó al que consideren que és desitjable socialment, és a dir, al que s'espera que contestin. Aquest decalatge és evident en el cas de les qüestions relacionades amb el gènere i més concretament amb el paper de la dona a la llar i envers la família.

Els barcelonins veuen millor la ciutat que no pas a si mateixos

Pel que fa a l'altre estudi presentat, l'Estudi qualitatiu dels valors de la ciutat de Barcelona i la ciutadania, amb dades de juny del 2016, una de les dades curioses que se n'extreu és que els barcelonins tenen molt més bona imatge de la ciutat on viuen que no pas del conjunt de ciutadans que hi viuen. A la Barcelona “col·lectiva” se li atribueixen valors més positius (oberta, tolerant, moderna, culta, innovadora o organitzada) que a la Barcelona de les persones concretes.

Per a una major part de les variables estudiades, aquesta és la cinquena onada de l'enquesta de valors, després de les de 1998, 2002, 2006 i 2010. La sèrie històrica és ja de 16 anys.

Els barcelonins es mostren propers a valors de llibertat, obertura, igualtat, solidaritat o respecte per la diferència. Aquest perfil més aviat progressista contrasta fortament amb l'anterior, realitzat el 2010, on s'apreciava una major propensió a assenyalar valors relacionats amb la seguretat i el tancament.

“Atribuïm a Barcelona virtuts i capacitats que no sabem veure tant en nosaltres, en les persones concretes que fem Barcelona cada dia”, diu Judit Abad, de DEP Institut. Per què passa això? La bona autoimatge col·lectiva suposa un impuls enorme a la capacitat de pensar en gran... clarament, el que s'anomena una bona paradoxa. Això, és clar, des de l'òptica dels autòctons, molt més crítics que no pas els estrangers que viuen a la ciutat. La seva visió de la ciutat és ambivalent, una mena de “vol i dol” quotidià: ciutat culta però incívica, tolerant i acollidora però no integradora (marquem distàncies), segura per a les persones però insegura per a les propietats...

L'hora de matisar: Àngel Puyol, Marina Subirats i Jordi Muñoz

Com sempre, és en el detall, en el matís, en l'anàlisi i en la contextualització on la digestió d'aquestes dades podia ser de més utilitat als assistents. És per això que, un cop presentades les dades principals dels estudis, dalt de l'escenari de la Sala Moragues van compartir tres personalitats de primer nivell —Àngel Puyol, Marina Subirats i Jordi Muñoz— que van provar d'anar una mica més enllà del que apuntaven les dades, moderats pel codirector de la revista Valors Joan Salicrú.

Cal dir que cadascun d'ells és expert en una temàtica —l'ètica, la sociologia o la politologia—, però tots tres van ficar cullerada en pràcticament totes les qüestions. Va ser, segons confirmaven els assistents a la sortida, una conversa amb substància, on van reflexionar sobre les tendències i paradoxes que s'apunten en els dos estudis i on es van expressar amb total llibertat, com es va poder comprovar en tot moment.

La primera roda d'intervencions va ser per fer “fixar posició” de manera genèrica. Qui va obrir el foc va ser Àngel Puyol, professor d'ètica a la Universitat de Barcelona, que va posar en dubte, abans que res, la distinció “progressistes/conservadors” que proposa l'enquesta. “A mi, aquesta distinció no m'és clara, perquè si mirem els valors concrets que s'associen a ser conservador o ser progressista... Es diu que un conservador és una persona disciplinada, que podria tenir fe religiosa i ganes de superar-se. Els progressistes no poden sentir això?”, es va preguntar. Puyol va recordar que, per exemple, la principal ONG de la ciutat és Càritas Diocesana: “A qui l'atribuiríem? Al sector conservador o progressista?” En lloc d'això, va proposar una nova classificació entre els que són més individualistes i els que ho són menys: (“solidarista”/liberal), ho va anomenar.

Feta aquesta consideració, Puyol va apuntar tres grans línies que li venien al cap en provar de “llegir” l'enquesta: una ciutat laica, sobretot comparada amb ciutats europees de la mateixa mida; una ciutat individualista —destaquen més els individualistes que els comunitaristes—, i una ciutat tolerant. Una classificació, però, que ell mateix va afinar: “Aquesta és una ciutat laica, però es veu que apreciem molt els valors no materialistes quan diem que preferim guanyar menys però conciliar més, o quan diem que preferim

una feina que ens realitzi.” En aquest sentit, va assegurar que, les persones, com menys diners tenen, tendeixen a voler coses menys materialistes, com estar amb la família o amb els amics. També va esmenar la seva pròpia definició d'individualisme: “Si se cerca l'autonomia, penso que és bo; ara, si és en el sentit que volem ser egoistes... doncs és una altra cosa.”

Per la seva banda, la catedràtica emèrita de sociologia Marina Subirats —a la qual també quedava curt l'eix “conservador/progressista” per analitzar la societat d'avui— va dedicar la seva primera intervenció a relativitzar els resultats de l'enquesta, la represa dels valors progressistes a què s'al·ludia al principi: “No em sorprèn aquesta represa. El 2006 [dues onades abans de l'estudi] estàvem en una època en què encara hi havia creixement, esperança. Veníem d'una societat que cada vegada anava millor i la gent reaccionava en aquest sentit, perquè quan les coses van millor, la majoria de la gent tendeix a ser més oberta i a pensar que prosperarà. En canvi, el 2010, amb l'anterior onada de l'enquesta, ja som a l'etapa del ‘català emprenyat’; les coses ja no anaven tan bé i això es va reflectir en l'anterior enquesta: la tendència era més conservadora, més de por. El 2014 la cosa ha retornat on era.”

Respecte als efectes de la crisi, no obstant això, Subirats va fer adonar els presents que el sistema polític català i espanyol ha tingut un comportament diferent que a la resta d'Europa, on han aflorat —o s'han reforçat— formacions d'extrema dreta: “A Catalunya i a Espanya hi ha noves alternatives, el 15-M i els partits que després n'han sortit, que engresquen la gent i que no tenen res a veure amb l'extrema dreta. Això ens diferencia bastant d'altres països d'Europa i del món; arreu el que impera és el pessimisme i no actors que volen canviar les coses.” A més a més, Subirats va recalcar que aquestes formacions estan conduïdes per gent jove, cosa que va considerar esperançadora perquè entronca amb els aires de canvi que Obama va portar en el seu moment i, fins i tot, amb el moviment antifranquista dels anys seixanta i setanta.

Finalment, en la seva primera intervenció, el politòleg Jordi Muñoz va provar d'obrir el focus del debat en termes històrics: “L'evolució que s'ha produït en les darreres dècades a Barcelona, a Catalunya i a Espanya en qüestions de tolerància sexual, per exemple, és molt més profunda que en països ben propers com Itàlia, en altres societats catòliques del sud d'Europa. Això s'ha de tenir molt en compte. Hem anat molt més enllà que ells i cal reflexionar sobre tot això.”

En segon lloc, el professor de la Universitat de Barcelona també va apuntar la seva sorpresa respecte a com la situació de crisi, en lloc d'inflamar més el rebuig a la immigració —com potser seria previsible—, més aviat l'ha atenuat. “Des del 2000 que comença una entrada forta d'immigració fins a l'esclat de la crisi, semblava que s'estava creant el caldo de cultiu ideal —augment de l'atur, per exemple— perquè amb una espurna tot esclatés; hi havia uns recursos escassos pels quals lluitava més gent que mai i això, històricament, ha conduït al xoc. Doncs resulta que ha passat tot el contrari. Sembla com si la qüestió socioeconòmica, aparentment, hagués primat per sobre de la condició ètnica”, va reflexionar.

Muñoz, de totes maneres, va confirmar que les actituds de rebuig cap a la immigració dels estrats més baixos són més fortes, com seria d'esperar:

“Per tant, per sota de la imatge de la Barcelona progressista, oberta, tolerant, postmaterialista..., hi ha un estrat important que s'allunya de tot això, en algunes coses. També en aquests classes hi ha menys suport a l'estat del benestar i als impostos, a les institucions redistributives...; tot plegat, en una lògica Trump de desconfiança cap als partits i el sistema.” Muñoz va recordar que, de fet, aquests ingredients “són la gasolina sobre la qual cavalquen les formacions d'extrema dreta a Europa i arreu del món. Cal tenir-ho en compte.” Va aparèixer, com era d'esperar, el nom del president electe dels Estats Units, escollit pocs dies abans de la celebració de la taula rodona. En ser preguntat

Els estudis revelen una transformació més profunda dels valors relacionats amb els rols de gènere, els models de família i la religió, amb una major acceptació de l'adopció de fills per part de parelles del mateix sexe. Es consolida l'acceptació de la diversitat familiar gràcies, especialment, a les dones, que fan el salt més gran cap a models més oberts i tolerants i no tant gràcies als joves o el relleu generacional.

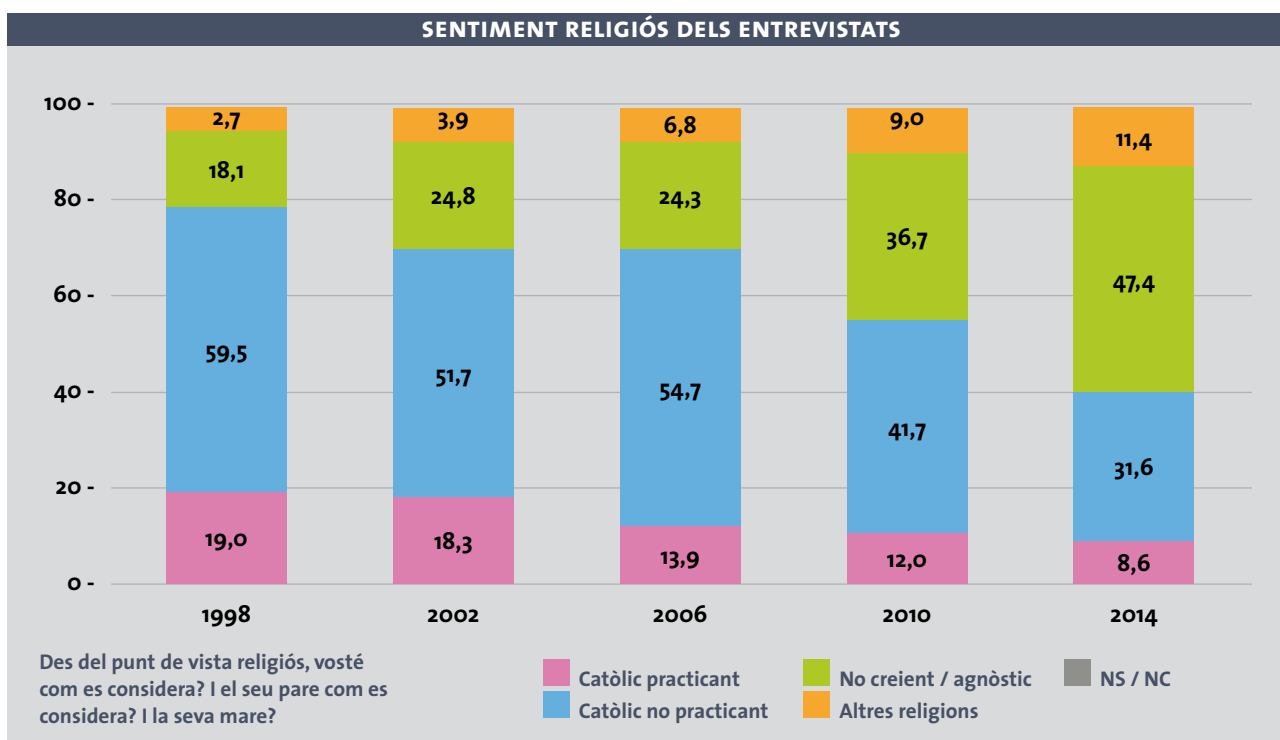
sobre les possibilitats electorals d'un hipotètic Trump català, Muñoz va predir que tindria mals resultats, però que això no ens havia de deixar tranquils: “No li aniria bé perquè a les grans ciutats domina més una altra pulsio, però sí, hi ha elements actitudinals que van cap aquí. I no només en els estrats més baixos, sinó entre un públic clàssic conservador i reaccionari.”

Evolució en els sistemes de valors: homosexualitat i creences

Les dues grans tendències de fons que sí que suposen una evolució clara que apareixen a la cinquena Enquesta de valors socials —el creixement d'un 10% del nombre de persones que accepten que els homosexuals puguin adoptar fills i la baixada fins a un 25% de les persones per a les quals les creences religioses són importants— van marcar la segona ronda d'intervencions dels ponents. Són temes que, segons el parer dels experts, sí que mostrarien un claríssim canvi de fons i una transformació important de la societat barcelonina i, en aquest cas, la clau seria saber quins serien els factors que els estarien promovent. La societat barcelonina es mou per un simple recanvi biològic? O, com apunta l'enquesta, l'evolució l'hauria promogut un col·lectiu tan poc sospitos de moure's en termes d'opinió com és el de les dones de mitjana edat —i no pas els joves, suposadament més moderns i progressistes?

Respecte a l'evolució religiosa, Àngel Puyol va assegurar que era el laïcisme —inherent segons ell a l'ADN barceloní— el que provocava aquest baixada dels valors religiosos: “Aquí hi ha més distància entre l'individu i l'Església; per tant, tots aquells valors que l'Església promou, la gent els veu de més lluny. A Itàlia estan molt més condicionats, els joves, per exemple.” De totes maneres, el professor d'ètica va reintroduir el concepte “desitjabilitat social” —al qual Oriol Bartomeus havia fet referència anteriorment— en referir-se a la qüestió de l'homosexualitat, on hi ha una acceptació més retòrica que real: “Som més tolerants amb els homosexuals i, de fet, Barcelona és una ciutat atractiva per als gais; però una cosa és el valor assumit en teoria —conseqüència

Creix molt fort la preferència per disposar d'un bon horari, que permeti conciliar feina i família, encara que sigui a costa d'un menor sou. En aquest punt trobem grans diferències en funció de la classe social i del gènere, i sobretot en els que segueixen un model de família més tradicional.

d'aquest laïcisme— i l'altra el valor amb què ens comprometem. En el gènere, per exemple, diem que tenim molt assumit les bases del feminisme..., però després hi ha estudis com l'Eurobaròmetre sobre si 'vostè justificaria la violència cap a les dones en certes ocasions' [que dona resultats sorprenentment conservadors], va recordar Puyol. "Quan et pregunten no en abstracte sinó sobre una situació concreta és quan s'acaba veient el què. I, per exemple, no és el mateix expressar-se sobre si accepto l'homosexualitat en genèric que si accepto que la meua filla és lesbiana. L'actitud diu més dels valors que no pas les suposades creences", va reblar.

Amb la immigració, segons el professor, passa el mateix: "Tenim una visió multicultural, però no intercultural. Podem assumir que hi siguin, però no que els nostres fills vagin a jugar a casa d'immigrants. Hem de passar del simple tolerar un valor a l'apostar per un valor; comprometre'ns-hi." En aquest sentit, Àngel Puyol creu que el que no és homòfob defensa en públic actituds positives cap als homosexuals, no només les tolera: "El que no és homòfob ha de denunciar la violència cap als homosexuals."

Marina Subirats li va donar la raó en tot aquest plantejament: "Una cosa és el que pensem i el que tenim clar; estem a favor de les dones, de l'homosexualitat, però l'altra qüestió és com ens comportem. I això té a veure més amb els hàbits, que habiten en una part no tan conscient del nostre cervell. Els hàbits no són tan fàcils de canviar." La catedràtica emèrita de sociologia va portar l'exemple a un altre terreny: "L'opinió pública ha avançat molt, però a les escoles ens estem trobant bullying cap als nens que manifesten actituds 'poc masculines'. A aquests nens ja se'ls ha inculcat que han de ser homes i que han de pegar als altres. Si no ho fan, no són homes."

Subirats, de fet, va deixar anar un lúcid comentari, fruit del seu treball en l'àmbit del gènere: "En els darrers anys han canviat més les dones que els homes, que són els dominants, i que, per tant, els costa més canviar. Hi ha dues velocitats, per tant, respecte al canvi del gènere." Comentari que va secundar Àngel Puyol, el qual va recordar que són precisament les dones de mitjana edat les que haurien canviat més fortament d'opinió en relació amb l'homosexualitat, per exemple, i no pas els joves. "Són les dones que ara tenen fills petits, les que evolucionen més; esperem que inculquin els hàbits —no només en la teoria—, aquests hàbits diferents", va apuntar.

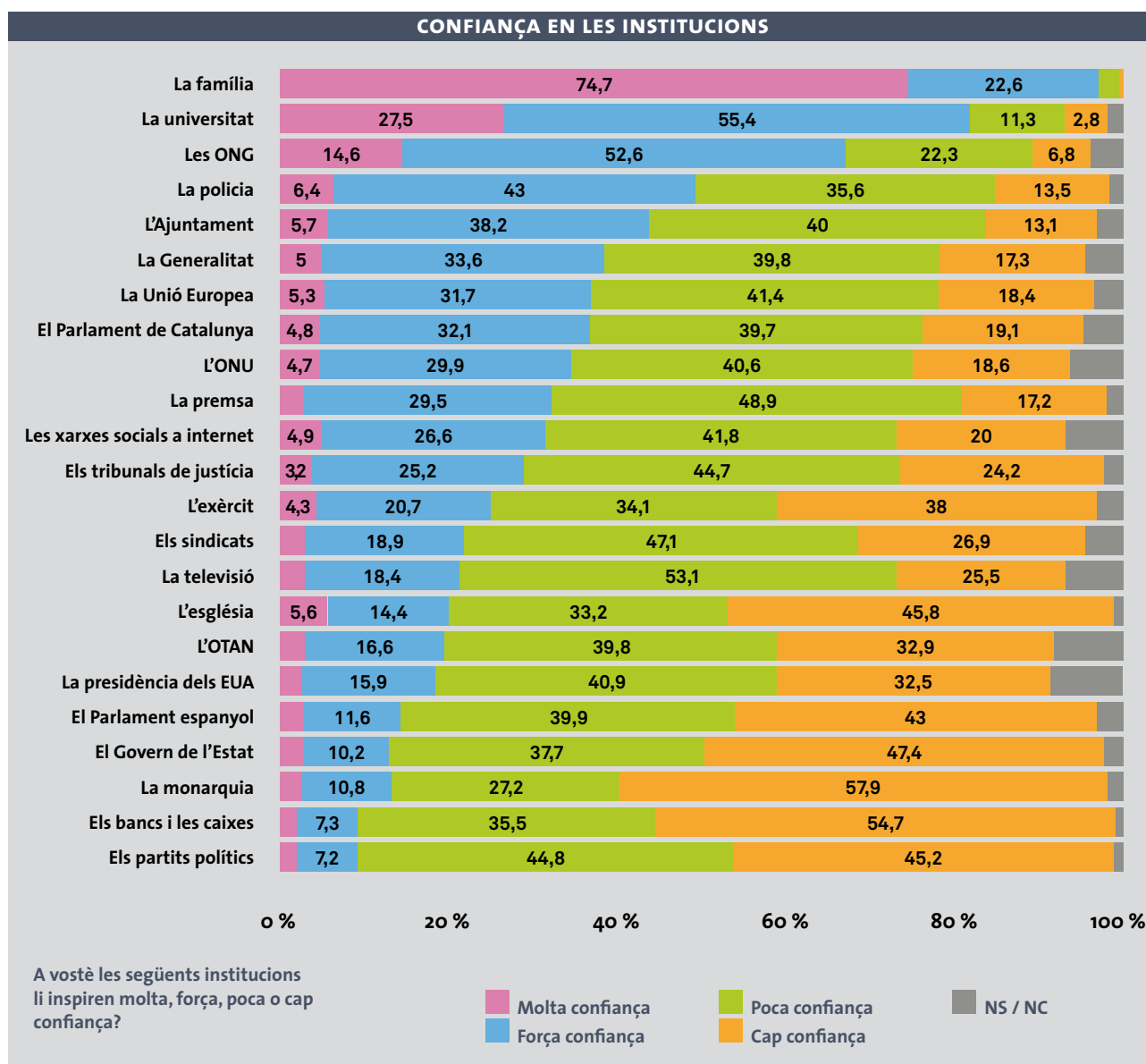
Posteriorment, recuperant un fil deixat per Marina Subirats en la seva intervenció, Jordi Muñoz va comentar que, en la qüestió de gènere, la batalla dels valors i de les normes havia avançat molt, però que el que venia al darrere és la batalla dels hàbits, més difícils de canviar. I aquí el Muñoz polític va subratllar la capacitat de transformació dels hàbits que poden tenir determinades polítiques públiques que impulsen els estats: "Hem vist com determinades mesures polítiques, com l'obligatorietat d'agafar-se una part de la baixa per paternitat [a Noruega], va reequilibrar el repartiment de tasques a la llar. Els pares que havien passat per aquesta experiència, després d'aquells tres mesos ja actuaven d'una manera diferent."

Institucions: la família i els metges, els únics que aproven

Ja ben entrats en l'estona de taula rodona, va arribar el moment de parlar de les mencions que l'Enquesta de valors socials fa sobre el descens de la confiança que els ciutadans tenen en les institucions. Les més afectades són els tribunals de justícia, l'exèrcit, el govern de l'Estat, la monarquia i els bancs i les caixes, i la família és —com és habitual— l'única que segueix sortint ben parada de les opinions dels barcelonins, a banda del col·lectiu mèdic. Dada quasi escabrosa que parla del raquitisme del sistema polític: la valoració dels partits polítics pràcticament no empitjora... perquè el 2010 el 90% dels barcelonins ja no se'n fiaven. Sent un acte convocat des d'una institució pública, el debat era inevitable.

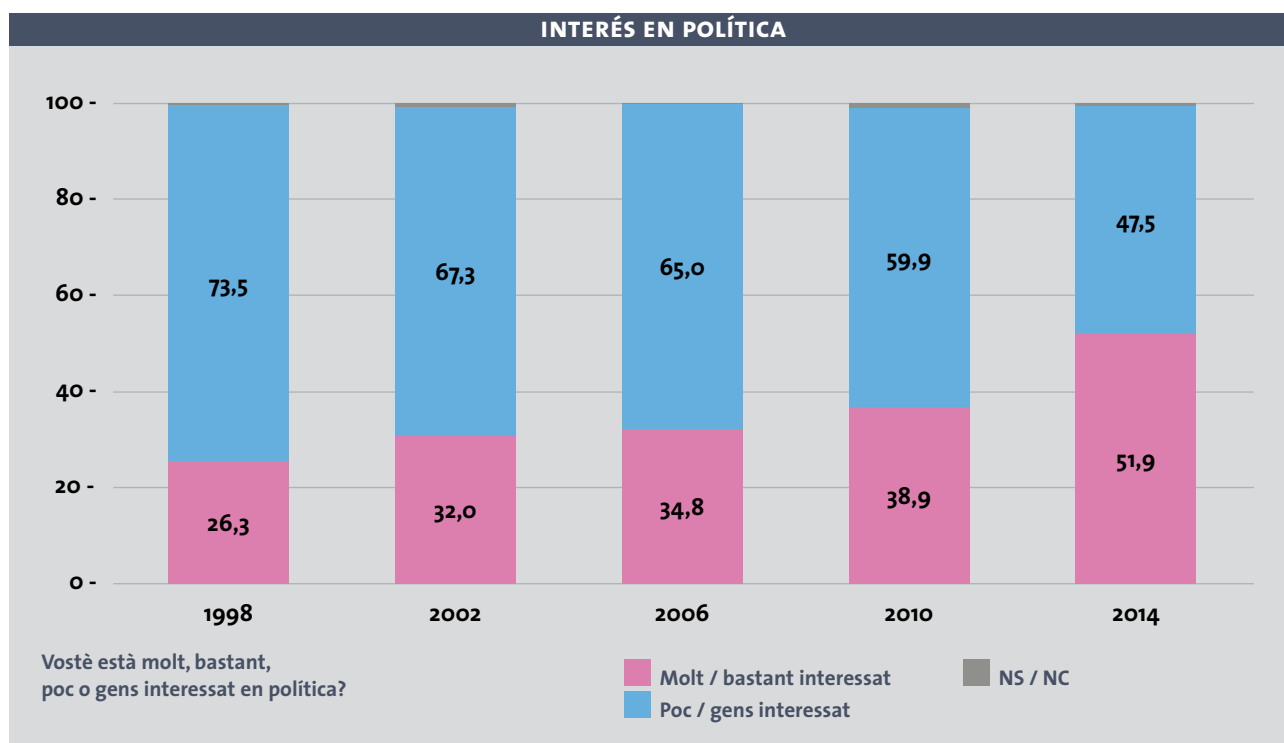
Jordi Muñoz, en relació amb això, va tornar a muntar el gran angular a la càmera fotogràfica: "En això nosaltres també estem a l'extrem inferior dels països del nostre entorn; som una de les societats on la confiança amb les institucions és més baixa. I ha baixat

Es confia més en les persones però menys en les institucions. La família segueix sent el gran repositori de la confiança de les persones. Pràcticament ningú afirma desconfiar-hi.

més amb la crisi davant l'evidència que les institucions no han donat resposta als problemes de la gent." Muñoz va parlar també del miratge que podria haver suposat l'aparició d'un nou sistema de partits després del 15-M perquè aquest, paradoxalment, tampoc ha servit per millorar la confiança amb les institucions: "Tot i que s'ha votat molt, en percentatge, i que es va donar energia als nous partits... pels motius que sigui això no ha generat un repunt en la confiança cap a les institucions. Tenim un sistema de partits molt més plural, molt més complet, però en canvi això no puja la confiança cap a les institucions."

En relació amb la confiança en les institucions, Àngel Puyol va apuntar que era una conseqüència, segons ell, molt evident de l'individualisme: "Desconfiem de tots els ens socials, de totes les institucions. I els únics que valorem, la família i els metges, són aquelles institucions que ens cuiden. Per tant, si la gent percep que les altres institucions també la cuiden, és d'esperar que això canviï. De moment, perceben que només es dediquen a retroalimentar-se." Aquí el professor d'ètica va traçar un atrevit paral·lelisme amb l'independentisme: "El nacionalisme és una extensió de la família; en canvi, hi ha més

independentistes que nacionalistes perquè l'independentista fa un càlcul més individual. Les institucions haurien de tenir clar que si el que ens ofereixen no resol una necessitat concreta, els ciutadans no ho compren.”

Per Marina Subirats, la desconfiança cap a les institucions es deu també al fet que les institucions han passat a ser “interessos d'unes minories”, en referència als lobbys que pressionen governs estatals i fins i tot la Unió Europea “al servei de la classe capitalista mundial.” “Les baixades brutals de salari o l'atur generat per les deslocalitzacions fan que la gent respongui davant aquesta situació amb desconfiança. I és que les institucions no han solucionat aquests problemes, sinó que la gent ha vist que actuava en favor dels adversaris.” L'altre element que, per Subirats, no ajuda a millorar la confiança és l'acceleració de la desqualificació entre partits, una dinàmica que s'amplifica per l'efecte dels mitjans. “De fet, la gent opina molt en funció del que s'està dient en els mitjans de comunicació”, va assegurar.

Abans de canviar de tema, la catedràtica va apuntar una altra tendència negativa: desapareix la noció que els joves han de cuidar els grans. Subirats, en concret, es va estranyar de com això podia estar passant en una ciutat que es denomina progressista. “Els grans tenen responsabilitat cap als joves, però això no es produeix a la inversa; és lamentable que sembli que als joves no els toqui cuidar els grans.” En aquest sentit, va especular amb la fortalesa que manté des de fa temps la família com a institució arran d'aquesta dinàmica: “Veurem si la idea de la família com una cosa indestructible es manté o no.”

Tot i la desafecció, es manté un alt nivell de confiança en la democràcia. L'interès per la política ha anat creixent i fa un salt espectacular al 2014, del 39 al 52%. La predisposició a participar en debats es manté estable (50%).

Sentiments de pertinença

Estant en el moment polític en què ens trobem, amb una gran confrontació entre els executius català i espanyol arran del procés sobiranista, els ponents van reflexionar sobre un element molt més de fons connectat en part amb tot això: el sentiment de pertinença. L'Enquesta indica que baixa el percentatge dels que se senten únicament espanyols així com els que se senten tant catalans com espanyols i augmenten —es do-

blen— els que se senten només catalans. També certifica que idees polítiques tradicionalment minoritàries, com la independència, han passat a ser majoritàries, per bé que no de manera total.

“El moviment d'opinió pública més acusat està òbviament en la independència i en la qüestió nacional”, va apuntar Jordi Muñoz. Però el que va subratllar el politòleg és la rapidesa amb què s'està movent tota la qüestió de les identitats: “Tot i que tradicionalment pensàvem que era quelcom que trigava molt més a evolucionar, hem vist un canvi relativament ràpid en l'estructura de les identitats. A més, veiem que aquest canvi es produeix arran de la pujada de l'independentisme, no a l'inrevés. Fins ara, pensàvem, més aviat, que ser independentista era conseqüència de la teva identitat [primer venia la identitat i després la independència]. Doncs resulta que no, que és una decisió basada en càlculs més instrumentals.”

Per la seva banda, Marina Subirats va mostrar-se convençuda de la vinculació de l'opció independentista amb la crisi econòmica, en una reflexió que potser encendria els ànims d'algun partidari d'aquesta opció: “En una situació que empitjorava i empitjorava, ningú tenia respostes. Però a Catalunya n'hi havia una que estava sobre la taula des de fa anys, que ho ha estat més des del 2006/2007. I que de cop i volta fa un salt. És la utopia disponible a Catalunya. Marxem. A Espanya aquesta no hi és, clar. A Catalunya, aquesta porta ha canalitzat tots els intents de canvi.” I ho va contraposar a la incapacitat dels partits d'esquerres, a Catalunya, de ser capaços de tornar a reviuire la divisió ideològica clàssica: “L'esquerra s'ha quedat sense símbols, sense icones... Avui dia, els nous partits d'esquerres que apareixen apel·len a la lògica dels de dalt i dels de baix, no a la d'esquerres/dretes. Tot el pensament del XIX ha quedat en certa manera anul·lat.”

Sobre tota aquesta temàtica, Àngel Puyol també va ser crític i poc “políticament correcte”: “Hi ha una manera errònia d'abordar aquest debat que és l'enfocament nacionalista, perquè fa enfadar la gent i, per exemple, l'obligues a definir la seva identitat, quan això molta gent no ho té clar. Tot això atia el debat, desorienta molt. Si, en canvi, es racionalitza el debat en termes de ‘què ens interessa més?’ segur que aquest seria tot més amable. Però mentre el debat se cenyeix a ‘quina bandera estimes més?’, tot seran problemes. Aquí i allà; a tot arreu.”

L'alta autoadscripció al bloc d'esquerres (quatre de cada deu ho fan) va merèixer també el comentari de Muñoz, que va confirmar l'auge dels posicionaments d'esquerres i independentistes, tot i que els va emmarcar dins una pulsio clarament “esquerranosa” —històricament— de la societat catalana. “Respecte a la qüestió esquerra/dreta, queda clar que sí, que opcions que abans eren d'extramurs, ara estan adquirint centralitat política. Ara, respecte a com se sentia la gent, el fet és que els barcelonins i els catalans ja es declaraven molt d'esquerres abans del canvi en el sistema de partits. Si ho preguntes així, és de les societats que se situava més a l'esquerra d'Europa. El canvi és que fins ara tot això no es traduïa institucionalment, en el tipus de polítiques. Ara sembla que això sí que ha girat.”

Qüestions de gènere: no tan progressistes

A l'estudi es constata que es manté forta la creença que quan una dona té fills, l'ideal seria que deixés de treballar. I potser per això ha crescut molt la percepció que la maternitat és un obstacle per a la carrera professional de les dones. Pel que fa a les relacions de parella, puja el valor atorgat a la sexualitat i a compartir tasques de la llar. Ja no es consideren tan importants per “mantenir” la parella ni el nivell d'ingressos, ni compartir aficions i context social, cultural o religiós, ni tenir fills. De fet, es desvincula el fet de tenir parella del de tenir descendència.

“Per què creix el nombre de parelles sense fills? Perquè és veritat que tenir fills és un obstacle a la carrera de les dones”, va encetar la ronda Marina Subirats. “Les dones que més inserides estan en el món professional són les que més restringeixen la maternitat, fins al punt de tenir-ne un o no tenir-ne cap. O de tenir-los cap als quaranta, quan te-

Pel que fa a les relacions de parella, puja el valor atorgat a la sexualitat i a compartir tasques de la llar. Per contra, ja no es consideren tan importants per mantenir la parella ni el nivell d'ingressos, ni compartir aficions i context social, cultural o religiós, ni tenir fills. En aquest darrer cas, la caiguda és del 72% al 56% en només 4 anys.

nen estabilitat laboral. Per tant, tenir fills segueix sent un element de discriminació de la dona. La societat està muntada sobre criteris androcèntrics”, va lamentar, i va recordar que allò que estrictament ha de fer la dona “com a dona” és l'embaràs i l'al·letament, de manera que cal desvincular la criança dels fills de la dona.

En aquest sentit, va apuntar que una mesura que podria esdevenir revolucionària és que la majoria de les feines fossin a mitja jornada, tant per a homes com per a dones: “La dona no seria penalitzada, perquè l'home també podria estar durant mitja jornada pel fill i, d'altra banda, en general hi hauria molta més gent empleada.” “Les dones seguim sent el segon sexe; hem avançat, però seguim estant en segona posició”, va concloure.

En relació amb aquest àmbit, Jordi Muñoz va posar com a exemple tota la qüestió de la paternitat en el sentit que les qüestions materials acaben influint en les normes, en línia amb el que havia dit de les mesures sobre paternitat a Noruega, una estona abans. “Si la gent cada vegada dóna menys centralitat a tenir fills deu ser perquè les condicions objectives de compaginar-ho amb moltes altres coses cada cop són més difícils”, va afirmar. Muñoz va recordar que hi ha una relació molt òbvia entre els països més rics i la taxa de natalitat: “Com més ric és un país, menys fills es tenen. Però entre els països més rics del món hi ha molta heterogeneïtat quant a les taxes de fertilitat; alguns països més rics que nosaltres tenen taxes més altes.”

El polític va esmentar dues vies. Una, la de països molt liberalitzats com els Estats Units, on és molt més fàcil trobar una feina perquè hi ha molta mobilitat, de manera que a les dones els interromp menys la carrera professional, tenir fills. L'altra via seria la sueca: “A Suècia, a partir d'un moment determinat, la natalitat remunta molt gràcies a l'expansió de l'estat del benestar, que proveeix de recursos les dones i les famílies —escoles bressol, serveis a les famílies...— i que, alhora, genera feina per a moltes dones, perquè són tasques molt feminitzades, tasques que poden compatibilitzar més fàcilment que aquí.”

Finalment, per tancar el bloc, Àngel Puyol, sobre els valors de les relacions de parella, va ironitzar: “Volem molta llibertat sexual, però el valor és la fidelitat. És una contradicció evident. O posem la llibertat sexual o la fidelitat.” Subirats va seguir la reflexió dient que ara la fidelitat és puntual: “Després d'una parella, ara en ve una altra.”

A
l'Estudi Qualitatiu,
fet l'any 2016 a partir de
l'anàlisi d'entrevistes grupals
amb persones d'edats, orígens i
classes socials diverses, els barcelonins
atribueixen a la seva ciutat valors més
aviat positius: oberta, tolerant, moderna,
cultura, innovadora, organitzada. De fet,
els valors de la ciutat es veuen com
més positius que els valors dels
propis ciutadans i ciutadanes
de Barcelona.

Sobre Barcelona i com els barcelonins es veuen a si mateixos

En el tram final de la taula rodona també hi va haver temps per reflexionar sobre els resultats de l'Estudi qualitatiu dels valors de la ciutat de Barcelona i la ciutadania, elaborat el juny del 2016. Es va parlar sobre la curiosa paradoxa que als barcelonins els encanta la Ciutat Comtal però, en canvi, no es mostren satisfets dels seus conciutadans.

Àngel Puyol, de nou, va apel·lar a l'efecte de l'individualisme per entendre aquest capteniment: “Els altres els veig com una cosa aliena. Què em poden fer? Poden anar contra els meus desitjos... En canvi, amb la ciutat... hi tinc una relació diferent, no té per què ser una amenaça. La ciutat és un ideal, una marca, un eslògan..., i a Barcelona ens hi relacionem d'una manera molt amable. Els estrangers encara ens fan pujar més l'autoestima, en aquest sentit.” Més endavant, Puyol va matissar que hi ha moltes Barcelones i que, per tant, és molt diferent la imatge que es pot tenir de la ciutat en uns barris i en uns altres.

Marina Subirats va incidir també en això emmarcant-ho en la “necessitat de sentir-se d'algun lloc”: “Cada vegada veiem més que, enfront de la globalització, tothom necessita trobar les seves arrels, per poder dir: ‘sóc d'aquí.’” I va prosseguir: “Donar valor a la teva proximitat és una cosa que estem veient en molts aspectes. Enfront de 'es dilueixen les fronteres, les cultures...', necessitem afirmar que vivim en una ciutat que ens agrada. Això, tanmateix, pot estar matisat amb la denúncia de massa turistes, o que hi ha massa soroll o brutícia...”

I va cloure aquest tram final el polític Jordi Muñoz: “A la gent de Barcelona, Barcelona

li agrada molt. La taxa de satisfacció, efectivament, és especialment alta, comparant-ho amb altres indrets.” Però va formular també un seguit d’idees que podrien donar per a un altre estudi: “Per mi la pregunta interessant és: quines conseqüències polítiques i socials té això? Com es relacionen amb les institucions de la ciutat? Amb els problemes col·lectius? A priori es pot pensar que és una cosa bona, però s’hauria d’investigar una miqueta.”

El futur portarà més fragmentació

Sortosament, de manera espontània, la catedràtica Marina Subirats va confegir un darrer apunt que podria servir per resumir tot el que s’havia dit durant el matí a la Sala Moragues del Born Centre de Cultura i Memòria. Una reflexió subtil necessària per emmarcar tot allò expressat —i probablement el que havia passat pel cap dels assistents. Va ser una alerta sobre la fragmentació de la nostra societat i de com cada cop les tendències són més divergents: “Les diferències, les desigualtats socials i econòmiques, s’estan disparant. A Barcelona, a Catalunya, a Espanya i al món. Per tant, les opinions també es desagreguen; cada cop cadascú va més pel seu costat, cada cop hi ha més divisió en les opinions. Amb les eleccions es veu cada cop més: la pluralitat augmenta perquè la cohesió s’ha afeblit. Fins arribar a una certa conflictivitat, que de moment és baixa, perquè la major part de la gent té molt poca força.”

“El que veurem, cada vegada més, és una més gran divergència, perquè l’estructura social s’està polaritzant. Amb la crisi, el nombre de rics a Barcelona ha crescut, i al mateix temps creix molt els que estan molt avall. És com si hagués explotat una bomba i els fragments es dispersen. La cohesió social se n’ha anat a terra”, va concloure gràficament.

VISIÓ GLOBAL DELS VALORS ASSOCIATS A LA CIUTAT DE BARCELONA I ALS BARCELONINS I BARCELONINES

Valors interpersonals

Acolidora – Poc acolidora (12 grups)

(+) Oberta al món/tothom, hospitalària

Cívica – Incívica (11 grups) (↑)

(-) Embrutar la ciutat, no respectar les normes de trànsit, vandalisme

Solidària – Individualista (10 grups)

(+) Ajuda als altres, companyonia, humanitarisme
(-) Insolidaritat, manca de sentiment de comunitat

Segura – Insegura (10 grups) (BCN)

(+) Baix índex de delictes contra les persones;
(-) Elevat índex de delictes contra la propietat

Amable/Amigable (BCN ↑) – Tancada/Poc amigable (↓) (9 grups)

(+) Oberts, facilitat per relacionar-se, simpàtics
(-) Tancats, poc simpàtics

Tolerant (BCN ↑) – Intolerant (↓) (9 grups)

(+) Respecte cap a les persones diferents per origen, cultura...
(-) Actituds poc respectuoses o de rebuig a l’altre

Participativa – Poc participativa (6 grups)

(+) Amb teixit associatiu, participació en fundacions, voluntariat o manifestacions

Integradora – Poc integradora (4 grups) (BCN)

(-) Poca interacció amb persones d’altres cultures o religions

Valors intel·lectuals

Cultural (12 grups) (BCN)

(+) Riquesa cultural, promoció i interès per la cultura

Innovadora – Poc innovadora (9 grups) (BCN)

(+) Ciutat pionera, avantguardista, innovadora tecnològicament o puntera en temes de recerca

Mentalitat oberta – Mentalitat tancada (7 grups) (BCN)

(+) Acceptació de noves idees, alternativa, liberal, progressista, llibertat ideològica

Valors materials

Consciència ecològica – Poca Consciència ecològica (12 grups)

(+) Ciutat verda, que promou el reciclatge
(-) Poques accions per reduir la contaminació, poc reciclatge per part de la ciutadania

Atenta necessitats ciutadania – Poc atenta necessitats ciutadania (10 grups) (BCN)

(+) Bons serveis, equipaments i infraestructures per la ciutadania
(-) Serveis educatius, sanitaris i equipaments deficitaris; molt enfocada al turista oblidant el ciutadà

Responsable/Estalviadora (↑) – Poc responsable/Malgastadora (BCN) (8 grups)

(+) Responsabilitat, honestat, persona de paraula, estalviadors
(-) Malbaratament dels recursos econòmics, especulació, manca d’ètica o transparència

Activa (7 grups) (BCN)

(+) Dinàmica, vital, ciutat que no descansa

Tendència pol+

Tendència pol –

Sense tendència clara

Cloenda

En aquest punt va acabar la jornada “Mapa de valors de Barcelona”, que havia obert el primer tinent d’alcaldia, Gerardo Pisarello, que va destacar els treballs del Gabinet Tècnic de Programació com a eines que permeten tenir una fotografia més complexa del que és la societat, una fotografia quantitativa i qualitativa que permet donar uns elements d’objectivitat per poder debatre sobre les polítiques públiques a la ciutat i, sobretot, per debatre sobre allò que interessa i preocupa la ciutadania. Al mateix temps, va defensar la necessitat de posar les dades a disposició de la ciutadania per obrir debats públics.

Per la seva banda, el director del Gabinet Tècnic de Programació, Ramon Canal, va introduir l’acte destacant el paper d’aquests estudis, que formen part del Pla d’estudis sociològics, per ajudar a conèixer la realitat social des del punt de vista dels hàbits de la ciutadania, dels seus comportaments i de les seves opinions.

Documentació i material de referència

Enquesta de valors socials 2014.

<http://ajuntament.barcelona.cat/ca/informacio-administrativa/registre-enquestes-i-estudis-opinio>, fitxa 14033
<https://bcnroc.ajuntament.barcelona.cat/jspui/handle/11703/84173>

Enquesta de valors socials 2014. Estudi de resultats, per Oriol Bartomeus.

<http://w10.bcn.es/APPS/riswestudis/documentacio.do?reqCode=mostrarImatge&idDoc=6744>

Estudi qualitatiu dels valors de la ciutat de Barcelona i la ciutadania.

<https://bcnroc.ajuntament.barcelona.cat/jspui/simple-search?query=estudi+qualitatiu+valors>

Nota de premsa. Ajuntament de Barcelona.

<http://ajuntament.barcelona.cat/premsa/2016/11/30/les-dones-impulsen-el-canvi-de-valors-lligats-als-rols-familiars-i-socials-de-barcelona/?hilit=valors+socials>

